आग्नेययागवत् द्वितीयेन पुरोडाशेनाग्नीषोमीययागः · स्विष्टकृदिति ।

विष्णुर्वामावास्यायाꣳ होत्राम्नानात् ॥ २५ ॥ अमावास्यायां विष्णुर्वा उपांशुयाजस्याज्यभागस्य देवता भवति · एवं हि होत्रे आम्नायते वैष्णवश्चेदिदं विष्णुर्वषट्टे विष्णावासऽइति याज्यापुरोऽनुवाक्येऽइति [1] । व्यवस्थितोऽयं विकल्पः संनयतोऽग्नीषोमौ असंनयतो विष्णुरिति होतृवशादेव · शाङ्खायनः (१.३.१६-१८.) ऐन्द्रं सांनाय्यं संनयतो माहेन्द्रं वा वैष्णवं त्वसंनयन्नुपांशुयाजमिति · उपांशुयाजधर्माः शाङ्खायनेनोक्ताः (१.१.३६-३७.) प्रणवो ये-यजामहो वषट्कारः सम्प्रेषाः प्रैषाश्चोच्चैरुपांशुहविःषु देवतानामधेयं चोपांश्विति ।

यावद्धविरुत्तरार्धात्स्विष्टकृतः ॥ २६ ॥ यावन्ति हवींषि भवन्ति तेषां सर्वेषामुत्तरार्धादुत्तरस्मात्प्रदेशात् स्विष्टकृतः स्विष्टकृद्यागार्थमवद्यति [2] · तत्र जमदग्नीनां द्वेऽअवदाने इतरेषां त्वेकम् · अभिघारणं चोपरिष्टाद्भवति · सर्वेषां हविषामुत्तरार्धादवदाय सहैवैकं प्रदानं कर्तव्यम् ।

तत एव होमः ॥ २७ ॥ ततः अग्नेरुत्तरार्धे एव स्विष्टकृदवदानानां होमो भवति । उपांशुयाजशेषाद्ध्रौवादपि स्विष्टकृदवदाने प्राप्तऽआह ·

नाज्यादशेषात् ॥ २८ ॥ [3] आज्यात् ध्रौवाज्यात्स्विष्टकृतो नावद्यति · न ह्येतदुपांशुयाजस्य शेषः सर्वार्थत्वात् तथा हि उपस्तृणन्नभिघारयन्नाज्यस्य यजन्ध्रुवायां गृह्णातीति । अपरा व्याख्या [4] · न ह्याज्यं शेषरूपमस्ति शेषस्य हि कृतार्थस्य प्रतिपत्त्यपेक्षस्य स्थितस्य प्रतिपत्त्यर्थानि शेषकार्याणि · न चाज्यमेवंविधमस्ति · न ह्युपांशुयाजार्थं [5] पूर्वं पृथक्प्रकल्पितमस्ति यस्य शेषो भवति · अतः साधारणादेव ध्रौवाद्वचनेनोपांशुयाजार्थं गृह्यते · यत्तावद्ध्रुवायामुपांशुयाजार्थं गृह्णीतेऽवशिष्टमाज्यम् तत्पश्चाद्वाव्युपस्तरणाभिघारणाद्युपयोगीत्यकृतार्थम् न प्रतिपत्त्यर्हम् · सर्वान्ते च तेन निःशेषेण समिष्टयजुर्ह्रियतऽइति न

---

१) See Çânkh. १.८.८. इदं विष्णुर्वषट्टे विष्णाविति वैष्णवस्य· २) प्रतिपत्त्यर्थं कर्म चैतत् Mahâd. ३) न ध्रौवाज्यात्स्विष्टकृतेऽवद्यति आज्यस्य शेषभावरहितत्वात् · आज्यभागादिस्विष्टकृदन्ता [आहवनीय]यज्ञतयो ध्रुवाया भवन्तीत्युक्तम् Mahâd. ४) अथवा आज्यात्स्विष्टकृतो नावदेयम् · कुतः अशेषात् न हि आज्यं शेषरूपमस्ति Ss. ५) ?तदुपांशु° २.